

ETNOGRAFINIO REGIONO HERBO NAUDOJIMO TVARKA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Etnografinio regiono herbo naudojimo tvarka (toliau – Tvarka) nustato Lietuvos etnografinių regionų – Aukštaitijos, Dzūkijos (Dainavos), Suvalkijos (Sūduvos), Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos – herbų (toliau – etnografinių regionų herbai) naudojimo tikslus ir atvejus, kada naudojami etnografinių regionų herbai, leidimų naudoti etnografinių regionų herbus juridiniams asmenims suteikimo sąlygas ir apibrėžia etnografinių regionų herbų etalonų ypatybes.

2. Lietuvos etnografinių regionų herbai yra naudojami Lietuvos Respublikos valstybės herbo, kitų herbų ir herbinių ženklų įstatymo, kitų Lietuvos Respublikos norminių teisės aktų bei šios Tvarkos nustatyta tvarka.

3. **Etnografinio regiono herbas** – teisės aktų nustatyta tvarka sukurtas ir patvirtintas tam tikro Lietuvos etnografinio regiono (Aukštaitijos, Dzūkijos (Dainavos), Suvalkijos (Sūduvos), Žemaitijos ar Mažosios Lietuvos) skiriamasis ženklas, skirtas simbolizuoti ir išskirti tą etnografinį regioną.

4. **Etnografinio regiono herbo etalonas** – teisės aktų nustatyta tvarka sukurtas ir Lietuvos heraldikos komisijos teikimu Lietuvos Respublikos Prezidento patvirtintas nekintamas herbo pavyzdys, kurio pagrindu gaminamos herbų kopijos, kuriami kitų etnografinių regionų heraldikos objektų projektai.

5. **Etnografinio regiono herbinis antspaudas** – Lietuvos Respublikos valstybės herbo, kitų herbų ir herbinių ženklų įstatymo nustatyta tvarka patvirtintas ženklas su Lietuvos etnografinio regiono herbu, skirtas etnografiniam regionui atstovaujšančio subjekto dokumentų tikrumui ir juos išdavusiam subjektui patvirtinti.

6. Etnografinio regiono sąvoka bei etnografinių regionų pavadinimai šioje Tvarkoje naudojami taip, kaip jie apibrėžti Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatyme.

7. Lietuvos Respublikos piliečiai, kiti asmenys privalo gerbti etnografinių regionų herbus ir herbines vėliavas.

II. ETNOGRAFINIŲ REGIONŲ HERBŲ PROJEKTAI IR ETALONAI

8. Etnografinio regiono herbo projekto ir etalono vienas egzempliorius saugomas Lietuvos heraldikos komisijoje, o etalono vienas projektas – Etninės kultūros globos taryboje.

9. Aukštaitijos herbo projektas buvo sukurtas Etninės kultūros globos tarybos padalinio – Aukštaitijos etninės kultūros globos tarybos – iniciatyva, jo autorius – Rolandas Rimkūnas. Aukštaitijos herbo projektas buvo suderintas Lietuvos heraldikos komisijoje 2006 m. liepos 5 d. (protokolo Nr. 343). Aukštaitijos herbe ant sidabrinio skydo pavaizduotas raudonas šarvuotas raitelis su pakeltu kalaviju dešinėje rankoje; skydą iš abiejų pusių laiko du sidabriniai angelai, stovintys ant sidabrinės juostos su raudonos spalvos užrašu PATRIAM TUAM MUNDUM EXISTIMA (liet. „Savo Tėvynę laikyk visu pasauliu“).

10. Dzūkijos (Dainavos) mažojo ir didžiojo herbų projektai sukurti šio regiono visuomenininkų iniciatyva, autorius – Arvydas Každailis. Projektus Lietuvos heraldikos komisija suderino 2003 m. vasario 25 d. Mažajame herbe ant mėlyno herbinių skydo pavaizduotas sidabrinis šarvuotas karys, dešinėje rankoje laikantis auksinę alebardą ant sidabrinio koto, o kaire ranka atsirėmęs į sidabrinį skydą su paaukuota galva ir papėde.

Didžiajame herbe aprašytą mažąją herbą iš abiejų pusių laiko dvi atgal atsigrežusios sidabrinės lūšys su auksiniais nagais ir liežuviais, stovinčios užpakalinėmis kojomis ant sijos, ant kurios pakabintas sidabrinis kaspinas su mėlynų raidžių užrašu EX GENTE BELLICOSISSIMA POPULUS LABORIOSUS (liet. „Iš karingiausios genties – darbštūs žmonės“).

11. Suvalkijos (Sūduvos) herbo projektas sukurtas Etninės kultūros globos tarybos padalinio – Suvalkijos (Sūduvos) etninės kultūros globos tarybos – iniciatyva, projekto autorius – Rolandas Rimkūnas. Herbo projektas buvo suderintas Lietuvos heraldikos komisijoje 2015 m. balandžio 2 d. (protokolo Nr. 6K-1 (485)). Suvalkijos (Sūduvos) herbe pavaizduotas raudonas tauras (su sidabro akimis ir dantimis) ant sidabrinio herbino skydo, kurį iš abiejų pusių puošia sidabrinės ažuolo šakelės su gilėmis, o šakelių apačia sujungta sidabrinis kaspinas, kuriame raudonomis raidėmis įrašytas devizas VIENYBĖ TEŽYDI.

12. Žemaitijos herbas buvo atkurtas Žemaičių kultūros draugijos iniciatyva, jo autorius – Algis Kliševičius. Mažąją Žemaitijos herbo ir viduriniojo Žemaitijos herbo projektai buvo suderinti Lietuvos heraldikos komisijoje 1994 m. liepos 21 d. (protokolo Nr. 121), o didžiojo Žemaitijos herbo projektas suderintas 1999 m. liepos 22 d. (protokolo Nr. 208). Mažasis Žemaitijos herbas yra herbinis skydas, kurio raudoname lauke pavaizduota juoda meška su sidabrine (balta) grandine ant kaklo (tokios pat spalvos yra meškos dantys ir nagai), stovinti ant užpakalinių kojų. Viduriniojo Žemaitijos herbo projekto variantas susideda iš aprašyto mažąjo herbo ir ant jo uždėtos heraldinės kunigaikščių aprangai būdingos raudonos karūnos su sidabrinis vainiku. Didžiojo Žemaitijos herbo projekto variantas papildytas skydininkais: skydą su meškos atvaizdu ir skydo viršuje esančia karūna iš dešinės pusės prilaiko sidabrinė deivė, kita ranka atsiremusi į inkarą, o iš kairės pusės skydą prilaiko sidabrinis karys; karys ir deivė stovi ant sidabrinio kaspino su raudonai įrašytu lotynišku užrašu PATRIA UNA (liet. „Tėvynė viena“).

III. LIETUVOS ETNOGRAFINIŲ REGIONŲ HERBŲ NAUDOJIMAS

13. Etnografinių regionų herbai naudojami siekiant parodyti regioninę tapatybę.

14. Etnografinio regiono herbas gali būti naudojamas:

14.1. etnografinio regiono vėliavoje;

14.2. etnografinio regiono herbiniame antspaude;

14.3. prie etnografiniame regione veikiančių institucijų ir įstaigų pastatų bei jų patalpose;

14.4. reprezentaciniuose renginiuose ir šventėse, masinių viešųjų renginių metu;

14.5. suvenyruose, meno kūriniuose ir kituose gaminiuose, reprezentuojančiuose etnografinį regioną;

14.6. leidybos, mokslo ir visuomenės informavimo srityse;

14.7. oficialiuose dokumentuose, logotipuose ir antspauduose, gavus Etninės kultūros globos tarybos sutikimą dėl herbo naudojimo šios Tvarkos 15 punkte nustatyta tvarka;

14.8. kitais atvejais, kai reprezentuojamas etnografinis regionas.

15. Juridiniai asmenys, norėdami naudoti etnografinio regiono herbą savo oficialiuose dokumentuose, logotipuose ir antspauduose, pateikia prašymą Etninės kultūros globos tarybai. Prašyme turi būti nurodytas juridinio asmens pavadinimas, įmonės kodas, buveinė ir veiklos pobūdis, etnografinio regiono herbo naudojimo tikslai. Kartu su prašymu pateikiama juridinio asmens įstatų (nuostatų) kopija ir etnografinio regiono herbo vaizdinis projektas. Sutikimas naudoti etnografinio regiono herbą išduodamas remiantis šiais kriterijais: herbo naudojimo tikslas yra reprezentuoti etnografinį regioną ir (ar) teikti paslaugas ar gaminti prekes, atitinkančias regiono kultūrą ir tradicijas, taip pat jei nenustatoma, kad etnografinio regiono herbas gali būti panaudotas nepagarbiai ar pažeidžiant teisės aktų nustatytus reikalavimus.

16. Subjektams, etnografinį regioną atstovaujantiems teritoriniu pagrindu (apskritys, savivaldybės, seniūnijos, bendruomenės, nevyriausybinės organizacijos, įmonės ir kt.), naudojant etnografinio regiono herbą rekomenduojama vadovautis Etninės kultūros globos tarybos 2003 m. rugšėjo 17 d. patvirtinta rekomendacija „Dėl etnografinių regionų ribų nustatymo“ (žr. 1 priedą), papildyta žemėlapiu „Lietuvos etnografiniai regionai“, kurį sudarė D. Pivoriūnas ir Ž. Šaknys (žr. 2 priedą).

17. Naudojant Lietuvos etnografinių regionų herbus privaloma laikytis patvirtintų etalonų.

IV. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

18. Tvarka gali būti keičiama ir papildoma Etninės kultūros globos tarybos sprendimu.

19. Asmenys, pažeidę šią Tvarką, atsako teisės aktų nustatyta tvarka.

Žemėlapis „Lietuvos etnografiniai regionai“ sudarymo principai

Lietuvos etnografinių regionų žemėlapis sudarytas vadovaujantis Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymu ir remiantis įvairių mokslinių tyrinėjimų rezultatais, ekspertų (etnologų, etnomuzikologų, lingvistų, istorikų ir kt.) išvadomis bei rekomendacijomis. Aptartos skirtingų sričių specialistų nuomonės ir siūlymai, peržiūrėta daugiau negu 200 etnografinių žemėlapių. Svarbiausi kriterijai, pagal kuriuos brėžiamos Lietuvos etnografinių regionų ribos, yra: materialinės ir dvasinės kultūros reiškinių (darbo, šeimos, kalendorinių ir bendruomenės švenčių, kalbos (tarmių), folkloro, tarmių, tradicinių amatų ir verslų, kulinarinio paveldo, architektūros, drabužių, audinių ir kt.) regioninis savitumas. Brėžiant etnografinių regionų ribas, laikomasi seniūnijų ribų (išskyrus didžiuosius šalies miestus). Remiantis susiklosčiusia tradicija, Lietuvos Respublikos teritorija dalijama į penkis etnografinius regionus: Aukštaitiją, Dzūkiją (Dainavą), Mažąją Lietuvą, Suvalkiją (Sūduvą) ir Žemaitiją. Nors šie regionai formavosi ne vienu laiku ir jų vaidmuo skirtingais istoriniais laikotarpiais buvo gana skirtingas, tačiau juos sudaro pakankamai ryškios etninės kultūros sanklodos, reikšmingos ne tik ten gyvenančių žmonių savimonei, bet ir visos Lietuvos kultūrinio identiteto palaikymui ir stiprinimui.

Šis Lietuvos etnografinių regionų žemėlapis turėtų padėti jos gyventojams susiorientuoti, kur yra susidariusios pagrindinių kultūros savitumų ribos, kokios etnokultūrinės tradicijos ten galėtų būti puoselėjamos, kokių vertybių unikalumas turėtų būti saugomas. Jis galėtų padėti savivaldybėms formuoti ir įgyvendinti regioninę bei vietinę (lokalinę) etninės kultūros politiką, o visai valstybei – gerinti administracinio šalies suskirstymo, vadinasi, ir administravimo politiką. Jis turėtų paskatinti, kad tiek mokyklos, tiek švenčių organizatoriai, tiek kiti etninės kultūros tradicijų puoselėtojai atsižvelgtų į tų ribų pažymimus regioninius savitumus ir rūpintųsi jų tyrinėjimu ir plėtojimu.

XX a. Lietuvoje vykę demografiniai pokyčiai (migracija, kolektyvizacija, trėmimai, spartus miestų augimas ir kt.) labai veikė buvusias tradicijų išplitimo ribas. Todėl specialistų siūlomos etnografinių regionų ribos yra sąlyginės. Kai kur jos dar ateityje galėtų būti tikslinamos, remiantis vietos gyventojų apsisprendimu.

Jei ateityje būtų peržiūrimos Lietuvos teritorinių administracinių vienetų ribos, etnokultūrinė tradicija turėtų tapti vienu iš pagrindinių kriterijų nustatant administracinių regionų ribas.

LIETUVOS ETNOGRAFINIAI REGIONAI

